

Београд, 13. мај 2020.

Поштовани господине Абрамовиц,

Надам се да сте Ви и Ваша породица добро. Пишем да потврдим пријем и одговорим на извештај Фридом хауса „Земље у транзицији 2020“, у којем организација коју водите изражава забринутост због демократских урушавања у региону који се протеже од централне и источне Европе до централне Азије.

Влада Србије поздравља континуирано интересовање Фридом хауса за регион и демократске институције наше земље. Верујемо да је независно истраживање важно јер настављамо да се развијамо у модерну, иновативну нацију и будућу чланицу Европске уније. Као што је истакнуто у раду Ваше организације, јасно је да делимо заједнички циљ: желимо да видимо Србију и регион са високим животним стандардом, где људи желе да живе, раде и подижу породице.

То је била наша мисија током последњих шест година. Претходних година донели смо неколико фискалних одлука, које су стабилизовале економију, смањиле ниво дуга и омогућиле улагања у веће плате и боље образовање. Имамо још много посла и настављамо да успостављамо институције и руководство неопходно да Србију трансформишемо у земљу на коју ћемо сви моћи да будемо поносни.

Са тим циљем прилажем анализу вашег извештаја, коју је урадио мој Кабинет, а за коју се надам да ће помоћи у проналажењу одговора на нека од ваших питања. У анализи је посебна пажња стављена на одређене недоследности у извештају, а изложено је и чињенично стање у данашњој Србији.

Радујем се започињању конструктивног дијалога и уској сарадњи са Вама и Вашом организацијом.

С поштовањем,

Ана Брнабић

господин Мајкл М. Абрамовиц
председник Фридом хауса
1850 ул. М, северозапад, спрат 11
Вашингтон, округ Колумбија, 20036

АНАЛИЗА ИЗВЕШТАЈА ФРИДОМ ХАУСА ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ ЗА 2020.

ОДБАЦИВАЊЕ ТВРДЊИ О ДЕМОКРАТСКОМ НАЗАДОВАЊУ У СРБИЈИ

РЕЗИМЕ

1. Србија није лидер у „урушавању демократије“ на Западном Балкану. Напротив, **према извештају *Земље у транзицији* (NIT) за 2020. Србија је позиционирана као земља са највишим степеном демократије на Западном Балкану.** Такође, током претходних 10 година Србија је континуирано оцењивана као најуспешнија демократија Западног Балкана.
2. Србија не спада у групу од неколико земаља које „предњаче по урушавању демократије“ у Европи у 2020. године. У ствари, **од 10 земаља Централне Европе и Балкана чији су оцене демократичности оствариле пад у извештају *Земље у транзицији* за 2020, промена оцене Србије је најмања, са минималним падом од 0,04 посто.**
3. **Закључци извештаја NIT за 2020. да Србија више није демократија, већ прелазни/хибридни режим, нису у складу са резултатима других међународно признатих индекса демократије,** попут најновијег индекса демократије одељења за истраживање и анализу групе Економист Economist Intelligence Unit (EIU) и последњег Бертелсмановог индекса политичке трансформације. Ни један од ова два индекса не бележи „назадовање“ Србије у хибридни начин управљања.
4. Изненађујуће је да широм ових других индекса већина земаља Централне Европе и Балкана одржава сличну позицију, односно исту категоризацију типа режима. Ипак, то није случај када је у питању Србија. **Резултати NIT за 2020. годину непрестано потцењују Србију и сврставају је у ниже категорије у поређењу с другим индексима демократије.**
5. Оцена демократије NIT директан је просек седам показатеља. Од ових седам показатеља, према извештају NIT за 2020. годину, у Србији је прошле године смањен само један показатељ – корупција, и то за минималних 0,25 процента. Осим корупције, сви остали показатељи остали су апсолутно исти као у 2019. години. **Тектонске промене у земљама које регресирају у хибридне / транзиционе начине управљања - просто се не могу објаснити или научно доказати указујући на један једини показатељ који је забележио најмањи могући пад у року од годину дана. Такво закључивање је контра-интуитивно и заиста неуверљиво.**
6. NIT за 2020. годину доказује погоршање корупције у Србији позивајући се на извештај коалиције ПрЕУговор о напретку за 2019. годину и на индекс перцепције корупције невладине организације Транспаренси интернешенал. Међутим, **извештај коалиције ПрЕУговор за 2019. годину не говори о погоршању, већ о одређеним побољшањима законодавног оквира за борбу против корупције у Србији у последњих годину дана!** Такође, према овогодишњем индексу перцепције корупције Транспаренси интернешенала, резултати Србије не бележе промене у односу на прошлу годину. Испоставља се да ни извори на које се позива извештај

NIT за 2020. не могу да поткрепе тврдњу о паду показатеља корупције у Србији за 0,25 процената.

7. Други релевантни извори који прате корупцију у свету указују на исто. **Како се наводи у годишњем извештају Европске комисије за 2019. годину, Србија је демонстрирала „одређен ниво припремљености за борбу против корупције“, показујући тако „ограничен напредак“ у овој области.** Осим тога, други глобални индекси који мере корупцију - Бертелсман штифтунг индекс трансформације за 2020. годину и Индекс владавине закона међународне организације Пројекат светске правде (World Justice Project) за 2020. годину - такође нису пријавили пад степена корупције у Србији; тј. бројчани показатељи остали су исти као и у 2019. години.
8. Без извора који би поткрепили чињеницама пад показатеља корупције у Србији, закључци аутора NIT за 2020. годину су више него упитни. **Не постоји логична и фактичка основа за пад оцене демократије у Србији и последично стављање исте у категорију хибридних / транзиционих режима.**
9. Извештај NIT за 2020. годину углавном се фокусира на положај и улогу медија у политичком животу, као и на политички сукоб који је покренуо део опозиције у Србији, а усмерен је према владајућој странци. Ипак, према NIT за 2020. годину резултати Србије у областима *националног демократског управљања и изборног процеса* нису опали током прошле године. Једини показатељ Србије који бележи пад, поменута област корупције, није чак ни споменут у контексту Србије у кровном тексту извештаја *Земље у транзицији 2020: Пад демократске фасаде*.
10. Чини се да су аутори током припреме извештаја објективност свели на ниво утисака, личних ставова и процена заснованих на ограниченом броју извора и података. **Ставови у извештају засновани су искључиво на интерпретацијама медија (перцепцији медија), а не на мерљивим, објективним параметрима.**
11. Штавише, тврдње које износе аутори извештаја NIT за 2020. годину често нису утемељене и поткрепљене чињеницама. Још више забрињава то што аутори показују проблематичан, произвољан приступ квантификације друштвених података, изводећи опште закључке без претходног поткрепљивања појединачних тврдњи чињеницама, дозвољавајући тако да пристрасност продре у друштвено истраживање које би по дефиницији требало да буде објективно.
12. **Препознајући висок међународни углед Фридом хаус-а, утицај његовог рада на домаће и међународне актере, као и поштујући аутономију и начин рада организације - ова анализа је написана у духу отвореног демократског дијалога, са уверењем да на овај начин можемо само допринети објективнијем погледу на стање демократије и демократских институција у Србији, чијем сталном унапређењу је Влада Републике Србије дубоко посвећена.**

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕ	2
1. УВОД	5
1.1. О ПРОЈЕКТУ	5
1.2. МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЈЕКТА ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ	6
2. ДРУГАЧИЈЕ ТУМАЧЕЊЕ РЕЗУЛТАТА ИЗВЕШТАЈА „ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ“ ЗА 2020.	7
2.1. ДА ЛИ СРБИЈА ПРЕДЊАЧИ ПО УРУШАВАЊУ ДЕМОКРАТИЈЕ НА БАЛКАНУ?.....	7
2.2. ДА ЛИ СРБИЈА ПРЕДЊАЧИ ПО ПАДУ ДЕМОКРАТИЧНОСТИ У ЕВРОПИ? ...	8
2.3. ДА ЛИ ЈЕ СРБИЈА ТРАНЗИЦИОНИ/ХИБРИДНИ РЕЖИМ?	8
3. ЗАШТО ЈЕ ПРЕМА ФРИДОМ ХАУСУ СРБИЈА "СКЛИЗНУЛА" У КАТЕГОРИЈУ ХИБРИДНИХ РЕЖИМА?	12
3.1. ДА ЛИ СЕ КОРУПЦИЈА ЗАИСТА ПОГОРШАЛА У СРБИЈИ ПРОТЕКЛЕ ГОДИНЕ? НЕУТЕМЕЉЕН ЗАКЉУЧАК ИЗВЕШТАЈА NIT 2020.	13
4. ДРУГИ ФАКТОРИ КОЈИМА ЈЕ НАРУШЕНА ВАЛИДНОСТ ИЗВЕШТАЈА ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ ЗА 2020. ГОДИНУ	16
4.1. ИСКРИВЉЕН ФОКУС	16
4.2. ЈЕДНОСТРАНА И ПАРЦИЈАЛНА ОЦЕНА РЕАЛНОСТИ.....	16
5. РЕФЕРЕНЦЕ	18

1. УВОД

Фридом Хаус је у оквиру свог пројекта *Земље у транзицији за 2020. годину* (NIT) означио Србију као земљу која припада „транзиционом или хибридном режиму“, што је трећи од пет нивоа демократског развоја у категоризацији ове организације - после „консолидоване демократије“ и „полуконсолидоване демократије“.

У анализи смо покушали да критички преиспитамо валидност закључака и њихову веродостојност и релевантност, поштујући право Фридом хауса да користи сопствене параметре за „мерење“ развоја одређених сегмената демократије у друштву и институцијама.

Квантитативном и квалитативном анализом овог садржаја покушали смо да упоредимо његову високу субјективност (која је иначе сасвим легитимна и уобичајена у овој врсти пројекта) и, са друге стране, објективне параметре, чије би коришћење значајно утицало да резултате.

Намера ове анализе није да се супротстави резултатима пројекта, већ да анализира методолошки приступ израде истог, начин коришћења извора, као и валидност закључака из постојећег и прикупљеног материјала. Циљ је исти као и циљ аутора извештаја - да пружи што комплетнију и објективнију слику стања демократије у Србији.

1.1. О ПРОЈЕКТУ

Земље у транзицији је пројекат који Фридом хаус реализује у 29 земаља и територија централне и источне Европе и Евроазије, у региону који је некада био под социјализмом. Пројекат је започео 1995. године, као годишње истраживање о демократским реформама, а спроводи се према актуелној методологији од 2003. године. Пројекат се реализује кроз финансијску помоћ Агенције Сједињених Америчких Држава за међународни развој (USAID).

Овај пројекат „мери“ стање демократије у свакој од 29 анализираних земаља и територија, кроз седам категорија:

- Демократска управа на националном нивоу
- Демократска управа на локалном нивоу
- Изборни процес
- Независни медији
- Цивилно друштво
- Судски оквир и независност
- Корупција

На основу рејтинга из овог извештаја, Фридом хаус је дао препоруке, пре свега намењене Сједињеним Државама и Европској унији, у вези са оним шта треба учинити да се супротстави опадајућем тренду демократије у посматраном региону. Осам конкретних препорука овогодишњег извештаја подељено је у две велике групе: 1) јачање и заштита основних вредности (либерална друштва) и 2) успостављање одбране од манипулације ауторитарних актера.

1.2. МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЈЕКТА ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ

Пројекат *Земље у транзицији* мери стање демократије у свакој од седам категорија на скали од 1 до 7, при чему је 1 најнижи, а 7 највиши степен демократије. Просечна оцена сваког појединачног показатеља узима се као укупна оцена (оцена демократије) за стање демократије у некој земљи. Србија је, на пример, у овом извештају добила оцену 3,96 од максималних 7. Почев од ове године, *Земље у транзицији* увео је још један рејтинг – проценат демократије, што је заправо оцена демократичности пренета на скалу од нула до 100. У извештају за 2020. резултат Србије је према овом критеријуму 49,4. Државе су сврстане у 5 категорија:

- консолидоване демократије (оцена од 5,01 до 7)
- полуконсолидоване демократије (оцена од 4,01 до 5)
- прелазни или хибридни режими (оцена од 3,01 до 4)
- полуконсолидовани ауторитарни режими (оцена од 2,01 до 3)
- консолидовани ауторитарни режими (оцена од 1 до 2).

У даљој анализи бавићемо се оценама које је Србија добила за сваку појединачну област, а такође ћемо их упоредити са неколико претходних извештаја *Земље у транзицији*.

Материјал за категоризацију прикупља се на основу опсежног упитника од 103 питања, подељеног у 7 области, који се оцењују појединачно. Фридом хаус не наводи изричито ко одговара на ова питања, али наводи да коначна оцена одражава консензус Фридом хауса, његових академских саветника и аутора извештаја.

2. ДРУГАЧИЈЕ ТУМАЧЕЊЕ РЕЗУЛТАТА ИЗВЕШТАЈА „ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ“ ЗА 2020.

Студија континуирано у негативном контексту осликава статус демократског управљања у Републици Србији. У извештају, Влада Републике Србије описана је као сведок „пропадања демократије“, нечега што се „више не може сврстати у демократију“, „лидер по паду степена демократије“. Штавише, извештај говори о „упитној легитимности већине владајуће странке“ и о деградацији „перцепције демократије међу обичним грађанима“. Ипак, такви појмови не само да су претерани, већ и погрешно тумаче налазе самог NIT 2020 извештаја.

2.1. ДА ЛИ СРБИЈА ПРЕДЊАЧИ ПО УРУШАВАЊУ ДЕМОКРАТИЈЕ НА БАЛКАНУ?

Најочитија таква тврдња јесте да је Србија доживела најдраматичнији пад степена демократичности у региону Балкана. „Упркос бројним успешним политичким договорима и техничком напретку ка приступању ЕУ, *Земље у транзицији* забележиле су слабење демократије у региону, нарочито у Србији и Црној Гори“ (стр. 18)

Ипак, оно што ова тврдња заборавља да напомене, јесте чињеница да је **Србија оцењена као земља са највишим степеном демократије у региону Западног Балкана (ЗБ)**. Степен демократије у Србији већи је за 0,10 процената у односу на друго пласирану Црну Гору и читавих 0,64 процента у односу на Босну и Херцеговину.

Држава на Западном Балкану	Оцена демократије
Србија	3.96
Црна Гора	3.86
Албанија	3.82
Северна Македонија	3.75
Босна и Херцеговина	3.32

Табела 1. Оцене демократије на ЗБ за 2020.

Што је још важније, Србија је у последњих 10 година константно била земља са највишим степеном демократије на Западном Балкану. У 9 од 10 претходних извештаја *Земље у транзицији*, Србија је заузимала највише место на ЗБ, док је њена оцена демократичности увек била значајно већа у односу на просек ЗБ.

Држава	2019	2020
Србија	4.00	3.96
Просек ЗБ	3.66	3.65
Србија у поређењу са просеком ЗБ	+0.35	+0.31

Табела 2 Оцене демократичности – поређење Србије и просека ЗБ

Стога је врло јасно да такво тумачење извештаја *Земље у транзицији за 2020.* по коме Србија предводи демократско назадовање на Западном Балкану није оправдано бројкама, које указују да је Србија најбоље рангирана. Овакве тврдње не само да су вештачки преувеличане, већ су очигледно и фактички неутемељене.

2.2. ДА ЛИ СРБИЈА ПРЕДЊАЧИ ПО ПАДУ ДЕМОКРАТИЧНОСТИ У ЕВРОПИ?

Још један део извештаја који упућује на погрешне закључке јесте онај који приказује Србију међу неколико земаља које “предњаче по опадању демократије” у централној Европи и на Балкану (граф, стр. 3). „Године све веће злоупотребе власти и моћи, као и тактика чврсте руке коју користе Александар Вучић у Србији и Мило Ђукановић у Црној Гори, гурнуле су ове земље преко ивице“, тако напуштајући групу демократија и постајући транзициони/хибридни режими.

Још једном, такво тумачење је контрадикторно самим бројкама изнетим у извештају. У ствари, од 10 земаља централне Европе и Балкана код којих су оцене демократијности опале у поређењу са прошлгодишњим извештајем Земље у транзицији за 2019, пад Србије је заиста најмањи. За разлику од бројних других земаља централне Европе и Балкана, код којих је дошло до знатно већег пада резултата, Србија је забележила смањење оцене за минималних 0,04. У ствари, представљање Србије, земље која има минималан пад резултата, као земље која „предњачи у опадању демократије“ у Европи, није ништа друго до погрешно, злонамерно и свакако нетачно тумачење квантитативних података изнетих у самом извештају.

Земља	Пад оцена у односу на извештај из 2019.
Србија	0,04
Естонија	0,04
Бугарска	0,07
Чешка Република	0,07
Летонија	0,07
Словачка	0,07
Албанија	0,07
Црна Гора	0,07
Пољска	0,11
Мађарска	0,11

Табела 3. Пад оцена нивоа демократије по земљама (2020)

2.3. ДА ЛИ ЈЕ СРБИЈА ТРАНЗИЦИОНИ/ХИБРИДНИ РЕЖИМ?

Кључни закључак извештаја *Земље у транзицији* за 2020. годину је да Србија, по први пут од 2003. године, више не спада у категорију демократија, већ у категорију транзиционих/хибридних режима, поставши тако једна од земаља у којој су “демократске институције слабе” и где “постоје значајни изазови у погледу заштите политичких права и грађанских слобода”.

Имајући у виду далекосежност момента у којем једна земља прелази са демократског на недемократски начин управљања - вреди уверити се да ли су неки други истраживачи демократије и индекси демократијности детектовали такву драматичну промену. Другим речима, треба узети у обзир друге међународно признате индексе за оцењивање демократије и видети да ли су и они уочили трансформацију Србије из демократског у транзициони/хибридни режим. Једноставно, такве тектонске промене, не могу проћи незапажено.

Поред извештаја Фридом хауса *Земље у транзицији* и њиховог главног годишњег извештаја *Слобода у свету*, неки од осталих високо цењених приступа концептуализовању и оцењивању демократије у свету су и Индекс демократије EIU, који се такође објављује на годишњем нивоу (EIU Democracy Index), као и периодични Бертелсманов индекс политичке трансформације.

Индекс демократије EIU (EIU Democracy Index) нуди преглед стања демократије у свету за више од 160 земаља и територија. У њему се процењује 5 категорија: изборни процес и плурализам; грађанске слободе; функционисање владе; политичко учешће; и политичка култура. Користећи 60 индикатора, свака земља и територија се оцењују на скали од 1 до 10, а затим се класификују у један од четири типова режима: пуна демократија; слаба демократија; хибридни режим; и ауторитарни режим.

У издању Бертелсман фондације (Bertelsmann Stiftung), независног и непристрасног think-tank-a, Бертелсманов индекс политичке трансформације (BPT Index) анализира и пореди процесе трансформације према демократији широм света. BPT Index је једна од компоненти ширег Бертелсмановог индекса трансформације. Стање политичке трансформације се у BPT Index-у мери помоћу 5 критеријума. У извештају се концепт демократије схвата шире од слободних избора и политичке партиципације, и обухвата функционисање владавине права, ефикасност државе, као и раширеност демократске политичке културе унутар система. Преко 130 земаља и територија је према BPT Index-у класификовано као један од пет типова режима: демократија у консолидацији; дефектна демократија; изразито дефектна демократија; умерена аутократија; тврда аутократија.

За разлику од извештаја Фридом хауса *Земље у транзицији* у 2020. години, у којем се наводи да је Србија претрпела драматичан пад из демократије у транзициони/хибридни режим владавине, нити EIU Democracy Index нити BPT Index детектују такву трансформацију у Србији. Према најновијем издању EIU Democracy Index (објављеном у јануару 2020. године) Србија је добила оцелу 6,41 од 10 и класификована је као слаба демократија (што је иста категорија у којој се налази и свих других 11 централноевропских и источноевропских земаља ЕУ). Слично томе, у најновијем BPT Index-у за 2020. годину (објављеном у априлу 2020. године) Србија је добила оцелу 6,95 од 10 и класификована је као некомплетна демократија (што је иста категорија у којој је већина осталих земаља централне и источне Европе и Балкана). Сходно томе, и према **EIU индексу демократије и према BPT индексу, Србија се очигледно сврстава као демократски режим чија је оцелна значајно изнад дефинисане границе неопходне за склизаване у категорију транзиционих / хибридних режима.**

У потпуности уважавајући чињеницу да различити индекси демократије користе различите индикаторе и технике мерења. Но, узимајући у обзир исту тематику истраживања, за очекивати је да ће њихови закључци бити комплементарни, односно да ће се разликовати само по степену (мање дискрепанце у оценама), а не по карактеру (смештајући земље у различите категорије). Ипак, то очигледно није био случај.

Постојање једностраности код одређених индекса најбоље се може уочити поређењем њихових резултата са закључцима других, сличних индекса.

На пример, када се пореде оцене демократичности изнете у извештају Земље у транзицији 2020. године са Индексом демократије EIU, виде се одређене маргине неслагања. Међутим, те разлике нису конзистентне, односно не погађају све посматране државе на исти начин. Док већина земаља задржава сличне оцене и у извештају NIT 2020 и у извештају EIU 2019, упадљивија неслагања се могу приметити само у случају две земље, Србије и Мађарске. NIT је овим

Земља	NIT 2020 проценат демократије	EIU Индекс демократије	Одударање резултата
Естонија	85	79	6
Словенија	82	75	7
Летонија	80	75	5
Литванија	77	75	2
Чешка Република	77	77	0
Пољска	65	66	-1
Словачка	71	72	-1
Румунија	57	65	-8
Бугарска	59	70	-11
Хрватска	54	66	-12
Србија	49	64	-15
Мађарска	49	66	-17

Табела 4. Поређење резултата NIT 2020 и EIU Индекса демократије

земљама дао значајно ниже оцене у односу на EIU 2019, заиста тиме показавши негативну пристрасност према њима. Конкретно, **Србије је оцењена 15% слабије у индексу NIT 2020 у поређењу са индексом EIU за 2019. годину**, док је оцена демократичности у Мађарској нижа за значајних 17%.

Сличан негативан приступ према Србији у извештају NIT 2020 се може уочити приликом поређења категоризација типова режима на Западном Балкану. Док Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Северна Македонија, све припадају истим категоријама и у NIT 2020 и EIU 2019 извештајима, **Србија је поново оштећена, те је у извештају NIT 2020 класификована као транзициони / хибридни режим.**

Земља	Категоризација NIT 2020	Категоризација EIU индекса демократије
Албанија	Транзициони или хибридни режим	Хибридни режим
Босна и Херцеговина	Транзициони или хибридни режим	Хибридни режим
Црна Гора	Транзициони или хибридни режим	Хибридни режим
Северна Македонија	Транзициони или хибридни режим	Хибридни режим
Србија	Транзициони или хибридни режим	Демократија (слаба)

Табела 5. Категоризација земаља ЗБ у NIT 2020 EIU за 2019.

Истоветан утисак о негативном приступу према Србији се региструје приликом поређења извештаја NIT 2020 са индексом ВРТ 2020. Велика већина посматраних земаља централне Европе у ова два извештаја спада у одговарајуће, сличне категорије типа режима. Но, опет су Мађарска, Србија, и додатно Хрватска, неповољније категоризоване, смештене

у ниже класе режима. У ствари, индекс ВРТ 2020, и Србију и Мађарску јасно сматра за демократске, а не прелазне / хибридне режиме.

Земља	Категоризација NIT 2020	Категоризација индекса ВРТ 2020	Категоризација
Чешка Република	Консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Иста
Естонија	Консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Иста
Летонија	Консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Иста
Литванија	Консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Иста
Словачка	Консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Иста
Словенија	Консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Иста
Хрватска	Полу-консолидована демократија	Демократија у консолидацији	Другачија
Бугарска	Полу-консолидована демократија	Демократија (дефектна)	Иста
Пољска	Полу-консолидована демократија	Демократија (дефектна)	Иста
Румунија	Полу-консолидована демократија	Демократија (дефектна)	Иста
Мађарска	Транзициони или хибридни режим	Демократија (дефектна)	Другачија
Србија	Транзициони или хибридни режим	Демократија (дефектна)	Другачија

Табела 6. поређење категоризације у NIT 2020 и ВРТ 2020 – одабране европске земље

Стога, горе наведена поређења индекса јасно показују да су налази NIT 2020 ставили Србију у незаслужен неповољни положај у поређењу са другим земљама централне Европе и Балкана. Србија је континуирано потцењена у резултатима и погрешно категорисана као транзициони или хибридни режим. С обзиром на чињеницу да ниједан други индекс демократије није регистровао или наговестио такво демократско „склизњавање“ Србије у хибридни режим владавине у 2020. години, као и уз чињеницу да је већина осталих земаља централне Европе и Балкана задржала исту категоризацију у различитим индексима – једино се може закључити да резултати предочени у NIT 2020 имају необјашњиву негативну пристрасност према Србији.

3. ЗАШТО ЈЕ ПРЕМА ФРИДОМ ХАУСУ СРБИЈА "СКЛИЗНУЛА" У КАТЕГОРИЈУ ХИБРИДНИХ РЕЖИМА?

У извештају *Земље у транзицији* за 2020. годину помпезно се наводи да по први пут од 2003. године, Србија више није демократија, већ је уместо тога прешла у хибридни / транзициони режим. Вреди испитати зашто је Србија, према извештајима NIT, била демократски режим у 2019. години, али хибридни режим у 2020. години. Другим речима, шта је то што је Србију од „изборне демократије која испуњава релативно високе стандарде за избор националних лидера“ у 2019. години претворило у режим у којем су „демократске институције крхке и постоје суштински изазови у погледу заштите политичких права и грађанских слобода“ у 2020. години. Ово се најбоље може разумети када се упореде резултати из извештаја *Земље у транзицији* за 2019. и 2020. годину.

Оцене демократичности представљене у извештају *Земље у транзицији* у ствари су директан просек 7 индикатора - национално демократско управљање (NDI), изборни процес (EP), цивилно друштво (CS), независни медији (IM), локално демократско управљање (LDG), правосудни оквир и независност (JFI) и корупција (CO). У којима од ових 7 оцена је Србија 2020. године забележила велики пад у односу на 2019. годину? Због чега се нашла у категорији хибридних / транзиционих режима?

Година	NDG	EP	CS	IM	LDG	JFI	CO
2019.	3,5	4,5	5,5	3,25	4	3,5	3,75
2020.	3,5	4,5	5,5	3,25	4	3,5	3,5
Промена статуса	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Смањење

Табела 7. NIT 2020: преглед промена оцена на годишњем нивоу - Србија

Оно што се може видети када се упореде оцене Србије у извештају *Земље у транзицији*/NIT за 2019. годину и извештају NIT за 2020. годину, јесте да у ствари нема већих разлика у резултатима. **Србија је задржала исте оцене по 6 од 7 индикатора, са падом само у једној области од 0.25 поена (0,25 поена је минимална промена резултата коју држава може да забележи у NIT извештајима).** Једина категорија у којој је ове године забележен пад је категорија корупције, за коју је Србија добила оцену 3,50, у поређењу са прошлогодишњом оценом која је износила 3,75. У ствари, **то што је Србија стављена у категорију хибридних режима једино је последица најмањег могућег пада резултата по питању корупције у извештају *Земље у транзицији* за 2020. годину.** Да нагласимо, поред индикатора о корупцији, који је показао минималан пад, сви други резултати остали су апсолутно исти - ипак, 2020. године се Србија више не сматра демократским, већ хибридним / транзиционим режимом.

Јасно је да овакви контра-интуитивни и неуверљиви закључци сугеришу да методологију категоризације која се користи у извештајима *Земље у транзицији*/NIT карактерише одређени ниво непрецизности и нефлексибилности. Тектонске промене у земљама које регресирају у хибридне / транзиционе начине управљања и прелазе из изборних

демократија са релативно високим стандардима за избор националних лидера у режиме чије су демократске институције крхке - просто се не могу објаснити или научно доказати указујући на један једини показатељ који је забележио најмањи могући пад у року од годину дана.

3.1. ДА ЛИ СЕ КОРУПЦИЈА ЗАИСТА ПОГОРШАЛА У СРБИЈИ ПРОТЕКЛЕ ГОДИНЕ? НЕУТЕМЕЉЕН ЗАКЉУЧАК ИЗВЕШТАЈА NIT 2020.

Према извештају NIT 2020 за Србију, оцена корупције у Србији је опала „због кумулативног повећања корупције на високом нивоу, заједно са непостојањем, а у неким случајевима и стварним уклањањем политика и институција које би се успешно бориле против или спречавале корупцију“. Те тврдње се затим поткрепљују *Извештајем о мониторингу* који је спровела *Коалиција прЕУговор* из септембра 2019. године, *извештајем Фискалног савета Србије из марта 2019. године* и, што је најважније, Индексом перцепције корупције (CPI) Транспаренси интернешенела, у којем се, наводно, такође "указало на погоршање ситуације". Ови извештаји су даље допуњени са само 3 појединачна случаја које је аутор произвољно означио као случајеве наводне корупције. Колико су ови закључци утемељени?

Прво, аутор је могао да се позове на *годишње извештаје Европске комисије о напретку Србије*. У свом последњем извештају, Европска комисија (ЕК) оценила је да у Србији постоји „одређени ниво припремљености за борбу против корупције“, показујући тако **„ограничен напредак“** у овој области. Даље, ЕК указује на српски Закон о спречавању корупције (познат и као закон о Агенцији за борбу против корупције), усвојен у мају 2019. године. Такође се позива и на Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, који је ступио на снагу у марту 2018. године, и за који ЕК сматра „да се спроводи, али да је још рано да се у потпуности процени његов ефекат“. Очигледно је да у годишњем извештају ЕК о Србији није примећено назадовање или заостајање у погледу стања корупције у Србији, што је у очигледној супротности са и побија тврдње из извештаја NIT 2020, у којем се тврди да се корупција у Србији повећала током прошле године.

Да би се доказале тврдње о погоршању корупције у Србији, извештај NIT 2020 такође се позива на *извештај о мониторингу коалиције прЕУговор* из септембра 2019. године, студију коју је објавила мрежа српских организација цивилног друштва која прати спровођење политика које се односе на приступне преговоре између Србије и ЕУ.¹ Ипак, чак и овај извештај не поткрепљује такве тврдње. Овај извештај наводи да је „генерално гледано, **дошло до одређених побољшања у законодавном оквиру за борбу против корупције**, али да није дошло до побољшања у спровођењу оног постојећег од марта 2019. године“. Опет, општа процена извештаја који је израдио прЕУговор говори о томе да постоје нека побољшања у законодавном оквиру, без промена у погледу њихове примене.

¹ Чланице прЕУговора су: ASTRA - Акција против трговине људима, Аутономни женски центар (АЖЦ), Београдски центар за безбедносну политику (БЦБП), Центар за примењене европске студије (ЦПЕС), Центар за истраживачко новинарство Србије (ЦИНС), Група 484 и Транспарентност Србија (ТС).

Не помиње се заостајање или назадовање у вези са корупцијом у Србији, што наводи на закључак да су тврдње изнете у извештају NIT 2020 веома проблематичне. Значајна и академски чврста веза између извештаја преУговора и пада оцено у области корупције у NIT 2020 не може се повући.

Чак ни Индекс перцепције корупције (CPI) Транспаренси интернешенела, водећи глобални показатељ корупције у јавном сектору, не поткрепљује перцепцију погоршања корупције у Србији током прошле године, како се тврди у извештају NIT 2020. Индекс перцепције корупције (CPI) Транспаренси интернешенела за 2019. годину објављен је у јануару 2020. године. У овом извештају, очекивано, **резултат Србије остао је апсолутно исти као у претходном CPI за 2018. годину, објављеном 2019. године.** Оцена у извештајима CPI за 2018. и 2019. остала је непромењена - 39.

Како су аутори извештаја NIT 2020 оправдали и поткрепили тврдњу о погоршању ситуације у области корупције у Србији - с обзиром на чињеницу да документи на које се позивају у сопственој студији - говоре управо супротно? Ово заиста остаје загонетка коју вреди решити а која изискује академску анализу и стриктност.

Како би се још детаљније оценила борба против корупције у Србији, вреди се осврнути на остале међународне индексе и ранг листе у којима се процењује корупција широм света, а које аутори извештаја Земље у транзицији за 2020/NIT нису консултовали. На пример, антикорупцијска политика се такође мери као једна од подкатегорија у ***Бертелсмановом индексу трансформације (BTI) Бертелсман фондације***. Описујући политику борбе против корупције у Србији, у извештају BTI 2020 наводи се да је **„институционални и правни оквир за сузбијање корупције у Србији формално успостављен; неки од ових закона су високог квалитета чак и по међународним стандардима“**. У извештају BTI за 2020. годину, Србија је добила оценоу 6, исту ону као и у претходном извештају BTI (објављеном 2018. године). Стога, јасно је да према индексу трансформације Бертелсман фондације **није уочено назадовање** антикорупцијског оквира у Србији у последње 4 године

Још један индекс којим се мери корупција у различитим земљама је ***Индекс владавине права Светског пројекта правде (WJP)***. Овај индекс даје детаљне информације и оригиналне податке о различитим димензијама владавине права, укључујући и корупцију. Конкретно, овај фактор узима у обзир 3 облика корупције: мито, неприкладан утицај јавних или приватних интереса и неовлашћено присвајање јавних средстава или других ресурса. Налази у оквиру овог индекса се не разликују од налаза свих горе наведених индекса - **корупција у Србији се није погоршала током прошле године**. Оцена коју је Србија добила у области корупције према индексу владавине права Светског пројекта правде (WJP) за 2020. годину износила је 0,44, што је потпуно исто као у индексу владавине права WJP за 2019. годину. Штавише, **што се тиче међународног рангирања у погледу корупције, Србија је чак забележила релативно побољшање у поређењу са другим земљама** (тј. резултати других земаља су се погоршали током посматраног периода).

	НИТ 2020 (Корупција)	Индекс перцепције корупције, Транспаренси интернешенел	Индекс трансформације Бертелсман фондације (Политика борбе против корупције)	Индекс владавине права по WJP (Одсуство корупције)
Оцене из 2019.	3,75	39	6 (периодични – последњи објављен 2018)	0,44
Оцене из 2020.	3,5	39	6	0,44
Промена у оцени	ДА	НЕ	НЕ	НЕ

Табела 8. Преглед промена оцена у области корупције према различитим индексима корупције - Србија

Извештај *Земље у транзицији* за 2020. годину регистровао је пад у борби Србије против корупције у последњих годину дана. Ово је гурнуло Србију „преко ивице“, премештајући је из категорије демократских у категорију хибридних/транзиционих режима. Ипак, **не постоји ниједан извор који поткрепљује такву процену**. Ни у Извештају Европске комисије о напретку Србије за 2019, нити извештају о мониторингу коалиције прЕУговор за 2019, затим Индексу перцепције корупције Транспаренси интернешенела за 2020, Индексу трансформације Бертелсман фондације за 2020. годину или Индексу владавине права за 2020 Светског пројекта правде - није уочено да Србија назадује или заостаје у области корупције у односу на прошлу годину.

Према томе, једини закључак који се може извући је да су **тврдње које су изнели аутори извештаја НИТ 2020 неосноване и да нису утемељене на чињеницама**. Они доносе закључке у супротности са кључним налазима извора које наводе, показујући тиме **значајне недостатке у њиховом академском поштењу и истраживачкој темељности**. Оно што још више забрињава јесте чињеница да су показали проблематичан приступ произвољне квантификације друштвених податка, извођења општих закључака без претходног чињеничног поткрепљивања појединачних тврдњи, дозвољавајући тако продор пристрасности у истраживање у области друштвених наука, које би требало да буде објективно. Такав приступ не би требало да има неупитно и загарантовано место како у научној, тако и у политичкој заједници.

4. ДРУГИ ФАКТОРИ КОЈИМА ЈЕ НАРУШЕНА ВАЛИДНОСТ ИЗВЕШТАЈА ЗЕМЉЕ У ТРАНЗИЦИЈИ ЗА 2020. ГОДИНУ

4.1. ИСКРИВЉЕН ФОКУС

Најзаступљенији појмови и категорије у целом закључку извештаја су „медији“ и „опозиција“. Израз „медији“ помиње се 24 пута, а „опозиција“ 29 пута, у свим деловима извештаја, док се израз „влада“ помиње 20 пута, а „Вучић“ 14 пута. Ово говори у прилог закључку да се извештај Фридом хауса највише фокусирао на два тренда у 2019. години - на положај и улогу медија у политичком животу, као и на политички сукоб који је иницирао део опозиције у Србији. Извештај такође посвећује велику пажњу пројекту једног броја опозиционих странака да бојкотују редовне парламентарне и локалне изборе. У овом извештају се само реч „бојкот“ помиње 13 пута, скоро колико и реч „Вучић“.

Штавише, вреди напоменути да се највећи део извештаја Фридом хауса о *Земљама у транзицији* за 2020. годину који је посвећен Србији фокусирао на наводе да владајућа странка у парламенту систематски ограничава „способност опозиције да игра улогу у области управљања“. Извештај гласно говори о „упитном легитимитету већине владајуће странке“, која „врши притисак на бираче, а посебно на оне запослене у јавном сектору“, што су радње које су „усмериле“ Савез за Србију, кровну групацију опозиционих странака, да бојкотује заседања парламента.

Међутим, сви ови политички догађаји који се често помињу у извештају, по методологији НИТ у ствари **спадају под индикаторе националног демократског управљања (NDI) и изборног процеса (ЕР) – категорије у којима по извештају НИТ за 2020. годину. Србија уопште није забележила назадовање.**

4.2. ЈЕДНОСТРАНА И ПАРЦИЈАЛНА ОЦЕНА РЕАЛНОСТИ

Постоји неколико места у извештају *Земље у транзицији* за 2020. годину о Србији где је аутор изнео једнострана запажања или није успео да веродостојно представи целу ситуацију. Следи само неколико примера који илуструју до које мере се отишло у смеру погрешног представљања факата у наведеном извештају који се бави Србијом:

1. У извештају НИТ 2020 о Србији наводи се: *Процес усвајања медијске стратегије развукао се на годину дана. Иако је радна група задужена за израду документа предала нацрт крајем 2018. године, из верзије коју је Влада поделила са Европском комисијом у јулу 2019. године уклоњене су бројне заштитне мере. (...) Представници удружења новинара нагласили су да су године протраћене захваљујући таквом одуговлачењу власти.*

Важно је напоменути да је **Србија усвојила своју Медијску стратегију у јануару 2020, на инклузиван, транспарентан, консензуалан начин.** То је учињено уз подршку представника ОЕБС, Делегације ЕУ у Србији, Амбасаде Норвешке и Фондације Конрад Аденауер. Радна група је наставила је са радом на Акционом плану за спровођење Стратегије.

2. У извештају NIT 2020 о Србији наводи се: *Током 2019. године, процес приступања Србије Европској унији значајно је успорен, док је ова земља отворила само два додатна преговарачка поглавља.*

Када је реч о процесу приступања Србије Европској унији, аутор ствара утисак да Србији недостаје добра воља за напретком, **не помињући да је главни разлог што су целу 2019. годину обележили избори за Европски парламент и формирање институција ЕУ,** због чега Унија није била спремна да Србији понуди већи број поглавља. Такође је важно напоменути да је Србија испунила све критеријуме за отварање додатних поглавља у 2019. години, која ће, надамо се, бити отворена на следећој међувладиној конференцији.

3. У извештају NIT 2020 о Србији наводи се: *У фебруару 2019, Савез за Србију, кровна групација опозиционих партија, напустила је оно што је назвала "отетим парламентом" и формирала тзв. „слободни парламент“ у покушају да умањи легитимитет овог првог. "Слободни парламент" заседа од тада без резултата.*

Насупрот ономе што аутор тврди у Извештају, **такозвани "слободни парламент" не постоји у Србији, нити је икада "заседао".**

5. РЕФЕРЕНЦЕ

[Nations in Transit 2020: Dropping the Democratic Façade](#), Freedom House, 2020.

[Nations in Transit 2020: Serbia](#), Freedom House, 2020.

[Nations in Transit 2019](#), Freedom House, 2019.

[Nations in Transit 2018: Confronting Illiberalism](#), Freedom House, 2018.

[The Democracy Index 2019](#), the Economist Intelligence Unit (EIU), 2020.

[Bertelsmann Transformation Index 2020: Resistance to democratic regression and authoritarian rule is growing](#), Bertelsmann Stiftung, 2020.

[BTI 2020 Country Report Serbia](#), Bertelsmann Stiftung, 2020.

[BTI 2018 Country Report Serbia](#), Bertelsmann Stiftung, 2018.

[Preugovor Alarm: Report on Progress of Serbia in Chapters 23 and 24](#), Coalition prEUgovor, 2019.

[Serbia 2019 Report](#), пратећи документ уз Саопштење Комисије Европском парламенту, Савету, Европском економском и социјалном комитету и Комитету региона, Европска комисија, 2019.

[Corruption Perceptions Index 2019](#), Transparency International, 2020.

[The WJP Rule of Law Index 2020](#), World Justice Project, 2020.

[The WJP Rule of Law Index 2019](#), World Justice Project, 2019.